

פרשת האזינו שנת תשפ"א

הרב יצחק מאטצען
מח"ס הואיל משה ושא"ס

הואיל משה

דאמרינן עדל"ת, ולפי"ז י"ל דלכן מצות מילה דוחה שבת מדין עדל"ת, ולפי"ז אין ללמוד הימנה ק"ו לכל פקוח נפש, דהא באמת לא הותרה שבת אצל מילה, אלא מדין עדל"ת אתינן עלה עכ"ק.

אך י"ל, דהנה הרמב"ם בהל' שבת (פ"י הט"ז) כתב, המכה בפטיש הכאה אחת חייב, וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב, כיצד, המנפח בכלי זכוכית והצר בכלי צורה אפילו מקצת הצורה והמגרד כל שהוא והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין בבנין בין במתכת בין בכלים הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב, וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין חייבין על עשייתו, המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאין עושין שהן מתכוונין ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב משום מכה בפטיש שזו היא מלאכת הרופא, ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבה הרי זה מותר עיי"ש.

ובמנחת חינוך במוסך השבת מלאכת מכה בפטיש (א"ת ג') כתב וז"ל, ונראה לי דדווקא תיקון בדרך העולם כמו שחשב הרמב"ם מנפח וכו' העושה נקב או המפיס וכו', אבל בדבר שאינו מתקן בדרך העולם רק תיקון מה שנצטוינו בה, כגון טבילת כלים דהוי תיקון דקודם אסור להשתמש בו, או מילה דאנחנו מחויבים בה, וכדאיתא במסכת שבת (דף ק"ז.) מה לי לתקן כלי מה לי לתקן מילה (ופירש"י האי נמי מתקן גברא), לא שייך כלל מכה בפטיש, דגמר מלאכה אינו רק אם הוא בדרך העולם, אבל מה שבדרך העולם אין צריך לתיקון זה, רק אנחנו עמו בני ישראל לשם מצות השי"ת עלינו, לא הוי תיקון לחייב עליו משום מכה בפטיש וכו', דלא שייך מכה בפטיש אם מתקן משום מצוה, רק מה שהוא תיקון בדרך העולם, רק מדרבנן אסור כמו טבילת כלים וכדומה, כן נראה ברור.

והנה הגאב"ד דניקלשבורג בספרו מגן אבות (מלאכת מכה בפטיש) דעתו דעל מצות מילה חייב משום מכה בפטיש, ולענ"ד ברור דלא שייך מכה בפטיש, כיון דאינו מתקן בטבעו של עולם רק במצוה שנצטוינו, רק אם חייב משום איזה מלאכה הוי ליה מתקן דלא הוה מקלקל, אבל לחייב משום זה ודאי אינו חייב, זה נראה לי ברור ואמת כשתעיין בש"ס בכמה מקומות, שוב ראיתי במרדכי בסוכה פ' לולב הגזול (רמז תשמ"ז) גבי ענביו מרובות מעליו שכתב להדיא דגם תיקון לצורך מצוה הוי חיוב דאורייתא, מיהו י"ל התם הפסול משום הדר וכשמתקנו נעשה הדר א"כ הוי תיקון בדרך העולם, אבל רש"י בסוכה (ל"ג.) ד"ה עבר כתב, דהוי שבות ואין בו חיוב עיי"ש עכ"ד.

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי: ואיתא במדרש רבה (פרשה י"א) הלכה, אדם מישראל שהיה חושש באזנו מהו שיהא מותר לרפאותו בשבת, כך שנו חכמים כל שספק נפשות דוחה את השבת וכו' עיי"ש, וצ"ב שייכות שאלה זו לפרשתנו.

והנבס"ד, עפימש"כ בס' כסף נבחר (בפרשתן) לבאר שייכות שאלת המדרש לקרא דהאזינו השמים, דאיתא ביומא (פ"ה.) מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת, נענה ר' אלעזר ואמר, ומה מילה שהיא אחד ממאמתי וארבעים ושמונה איברים שבאדם דוחה את השבת (לפי שחייבין עליו כח לאחר זמן), קל וחומר לכל גופו שדוחה את השבת עיי"ש. ולכאורה יש להקשות דהיאך מצינו למילף ממילה, הא איתא בנדרים (ל"ב.) גדולה מילה שאלמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, וא"כ י"ל דרק מילה גדול כוחה לדחות את השבת שהרי עליה העולם עומד, משא"כ בשאר אברים אין מחללין עליהם שבת. אמנם בגמ' (סו.) איתא ופליגא דרבי אליעזר, דר' אליעזר דריש להאי קרא דקאי על התורה דאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, ולדידיה דלא קאי קרא על מילה שפיר מצינן למילף ק"ו ממילה.

ואיתא במס' ע"ז (ג.) דלעתיד לבוא יעמדו אומות העולם לפני הקב"ה ויטענו, ישראל שקיבלוה היכן קיימוה, אמר להם הקב"ה, אני מעיד בהם שקיימו את התורה, אומרים לפניו, רבש"ע, כלום יש אב שמעיד על בנו דכתיב בני בכורי ישראל, אמר להם הקב"ה, שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה כולה, אומרים לפניו, רבש"ע, שמים וארץ נוגעים בעדותן שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי וכו' עיי"ש.

והשתא מבואר, דכיון דאמר קרא האזינו השמים ואדברה וגו' היינו דהמה יהיו עדים בדבר כמש"כ רשיז"ל, וקשה היאך יוכלו להעיד הלא נוגעין בעדותן הן שהרי בזכות שמקיימים התורה המה קיימים, ועכצ"ל דאין העולם עומד בזכות התורה דהקרא אם לא בריתי וגו' קאי על המילה, ומהשתא אין ללמוד ממילה דפקוח נפש דוחה שבת, ולכן נסתפק בד"ז אם ספק נפשות דוחה שבת עכ"ד, וכ"כ החת"ס בתורת משה (מה שדרש בבר מצוה שלו).

ועפ"י דרכו אפשר לומר באו"א, דבס' חמודי צבי (בפרשתן) הקשה, דלכאורה היכא מצינו למילף דפקוח נפש דוחה שבת מהא דחזינן דמילה דוחה שבת, הלא י"ל דמילה שאני דהלא כללא הוא בכה"ת

ובספר מנחת סולת (שם) כתב להוכיח כהמנחת חינוך, דאיתא במסכת ביצה (דף כ"א.) דזריקת דם הקרבן בשבת היא שבות בעלמא עיי"ש, ולמה לא יתחייב משום מכה בפטיש דמתיר הבשר לאכילה, ואיתא במסכת פסחים (דף ס"ו.) שהזאה על אדם לטהרו היא איסור שבות עיי"ש, ואי נימא דשייך מלאכת מכה בפטיש אף בתיקון של מצוה, היה צריך לאסור דברים אלו מן התורה משום מכה בפטיש עיי"ש.

ובמה שכתב המנ"ח דהא דהלוקט הענבים הוי מלאכה, אינו משום תיקון המצוה אלא משום שנעשה הדר, העיר המנחת סולת (שם), דהרי איתא בסוכה (ל"ג:) תנו רבנן, אין ממעטין ביום טוב, משום ר' אליעזר בר' שמעון אמרו ממעטין, והא קא מתקן מנא ביו"ט (שהיה פסול ומכשיר), ומשני הכא במאי עסקינן דאית ליה הושענא אחריתי, וכתב רשיו"ל דלא צריך להאי הלכך אין כאן תיקון כלי דלא צריכא ליה לאכשורה עיי"ש, ולדברי המנ"ח דהוי מכה בפטיש אינו מצד שנעשה ראוי ומתוקן למצוה אלא משום שנעשה הדר, א"כ מאי נפק"מ בכך דאית ליה הושענא אחריתי סו"ס הא נעשה הדר, ובהכרח דעיקר התיקון הוא מצד שנעשה כשר למצות לולב, ולכך באית ליה הושענא אחריתי לא חשיב תיקון כיון דבלא"ה אית ליה הדס למצוה עיי"ש.

וכבר העירו האחרונים דמצינו בנידון זה פלוגתת הראשונים, דברבינו חננאל במס' שבת (ק"ו.) נקט דתיקון דמצוה משוי ליה תיקון, וכן איתא בתרומת הדשן (סי' רס"ה) בהא דאיתא במסכת שבת מה לי תיקון גברא ומה לי תיקון מנא, דהמילה חשיבה תיקון דע"י כך נעשה התינוק ישראל שלם, והוי כמו הממעט ענבים של ההדס ולולב דחשיב תיקון מנא, אע"ג שאין מיעוט זה מוריד ומעלה להדס אלא שע"י כך מתכשר הלולב עיי"ש, הרי להדיא דס"ל דתיקון המצוה הוא דמחשיב ליה מלאכה הן במילה והן בענבי ההדס, אולם מדברי הריטב"א במס' פסחים (דף ה.) והמאירי במס' שבת (דף כ"ד.) לא משמע הכי, דהקשו שיהא מותר למול שלא בזמנו ביו"ט, דמתוך שהותרה חבורה לצורך וכו', ואי נימא דבמילה איכא משום מכה בפטיש לא קשיא כלל דהרי במכה בפטיש לא שייך מתוך עכ"ד.

ובמנחת חינוך במוסך השבת מלאכת קושר (אות ב) כתב וז"ל, ואפשר לומר אם צייץ טליתו חייב משום מכה בפטיש, דקודם לא היה רשאי ללבוש הבגד ועתה נגמר ורשאי ללבוש, הוי ליה מכה בפטיש דהוא גמר מלאכה, וכן במילה בשבת מבואר בספר מגן אבות (מלאכת מכה בפטיש) דהוי מכה בפטיש וכו' עיי"ש.

ובמנחת סולת תמה על המנחת חינוך מה שכתב כאן כדבר פשוט דבציץ טליתו איכא משום מכה בפטיש, והרי הוא עצמו דחה בהמשך דבריו במלאכת מכה בפטיש את דברי המגן אבות הללו, וס"ל דרק שהוא תיקון בדרכי העולם הו"ל בכלל מכה בפטיש עיי"ש.

ובס' קהלות יעקב עמ"ס שבת (סי' כ"א) ד"ה ואפשר דנהי דרש"י, כתב לבאר סברת רש"י הנ"ל, ד"ל דמשו"ה נחשב נתינת תרומה טמאה לפני כלבו כמלאכה, דהו"ל בכלל מלאכת מכה בפטיש, דכל תיקון מלאכה שאינה מל"ט מלאכות המפורשות הוא בכלל מכה בפטיש, כדאיתא בירושלמי שבת (פ"ז-ה"ב), ר' יוחנן ור"ש בן לקיש עבדין הוויי (הוויית וקישיות ופרוקי) בהדא פירקא (כלל גדול) תלת שנין ופלוג (שלשה שנים ופלגא), אפקון מיניה ארבעים חסר אחת תולדות על כל חדא וחדא (ולבסוף הוציאו ללמוד ולהבין לאלו אבות מלאכות מ' חסר אחת והתולדות דכל חדא וחדא מה ששייכא לה), מן דאשכחון מיסמוך סמוכין (ומה שמצאו סמך להתולדות מן האבות סמכו זה לזה), הא דלא אשכחון מסמוך (ומה שלא מצאו למיטמך בהדיא לזה האב או לזה) עבדוניה משום מכה בפטיש (עשו אותה התולדה לחייב עליה משום מכה בפטיש, וכלומר דכל שלא יכלו לומר זה משום זה וזה משום זה, לפי שאינה מלאכה ממש אלא כגמר מלאכה, וא"כ הרי"ו משום מכה בפטיש, דאותה קראו אב ללמוד על כל גמר מלאכה) עיי"ש, וה"ל בנותן תרומה טמאה לכלב כיון דבכך מקיים מצות ביעור, הו"ל בכלל מלאכת מכה בפטיש עיי"ש.

ועיין בחידושי חת"ס עמ"ס שבת (דף ק"ו.) ד"ה תני ר' אבוה כתב וז"ל, ולמ"ד דמילה מקרי תיקון גברא, אית ביה משום מכה בפטיש עכ"ל, ובשו"ת חת"ס חאו"ח (סי' ע"א) כתב, דהמתקן צפרני אצבעו לצורך המילה כדי לפרוע עור הערלה, חייב משום מכה בפטיש, דמה לי עושה כלי ויתד וסכין מברזל, או עושהו מצפרניו וכו' עיי"ש, והנה תיקון צפרני ידי של המוהל, התיקון אינו רק לצורך מצוה, ואין זה תיקון בטבעו של עולם, וס"ל להחת"ס דחייב משום מכה בפטיש.

מבואר מזה דלכמה פוסקים יש במילה מלבד מלאכת חובל והוצאת דם מילה, גם מלאכת מכה בפטיש, ומעתה המל בשבת עובר על שני איסורים, מלאכת חובל ומכה בפטיש, ולפי"ז ליכא למימר דלכן מצות מילה דוחה שבת משום דאמרינן עשה דוחה ל"ת, דהלא אין עשה דוחה שני לאוין, וע"כ דמילה הותרה בשבת, ומדחזינן דהתורה התירה מילה בשבת, שפיר מצינן למיגמר מינה דפקוח נפש דוחה שבת.

מלאכה הוא אע"ג דהוי רק לצורך תיקון אחר דהרי מלאכה שאצל"ג חייב, אבל מקלקל אם אינו מתקן כלל פטור, משא"כ ר"ש דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, א"כ אין לך חובל ומבעיר שאינו מקלקל, דאפילו מבעיר וצריך לאפרו מקלקל הוא אצל עצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים לא מהני לר"ש דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ועכצ"ל דבחובל ומבעיר גם מקלקל חייב עיי"ש.

וכתב החת"ס בחידושו למס' שבת (שם) לכוון פלוגתת ר' שמעון ור' יהודה לענין מלאכה שאצל"ג, דלכאורה קשה לר"ש א"כ נילף ממילה והבערת בת כהן דמלאכה שאצל"ג חייב בכל מלאכת שבת, לשיטת הרשב"א דתיקון מצוה חשיב מלאכה שאינה צריכה לגופה, ונימא מדאיצטריך קרא להתיר מילה הגם דהו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה ש"מ דמלאכה שאצל"ג חייב, וכן נילף מהא דאסרה תורה הבערת בת כהן הגם דהו"ל תיקון מצוה דבעלמא נמי אפילו מלאכה שאצל"ג חייב, אך ז"א דהלא מילה והבערת בת כהן הו"ל שני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין, משא"כ ר' יהודה לשיטתיה דס"ל במס' סנהדרין (דף ס"ו:) דשני כתובים הבכ"א מלמדין, שפיר יליף ממילה והבערת בת כהן לכל מלאכת שבת דמלאכה שאצל"ג חייב עיי"ש, היוצא לנו מזה דהא אם מלאכה שאצל"ג חייב או פטור תליא אם שני כתובים הבכ"א מלמדין או לא, דאי ס"ל מלמדין ס"ל דמלאכה שאצל"ג חייב, ואי ס"ל דאין מלמדין ס"ל דמלאכה שאינו צריך לגופה פטור.

ובשפע חיים לירח האיתנים (ח"ב דף ע"ט) כתב לפרש שאלת המדרש, עפימ"ש"כ בספר החיים מהגאון ר' שלמה קלוגר וצ"ל (ס"י שכ"ח קונטרס חיי נפש פ"ב) לחדש, כיון דפיקוח נפש דוחה שבת ילפינן ביומא (דף פ"ה:) מהקרא דוחי בהם, ודרשינן וחי בהם ולא שימות בהם, א"כ י"ל דמעיקר הדין החיוב דוחי בהם קאי על החולה בעצמו שצריך להציל נפשו, דהא בלשון יחיד הוא דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, דנצטווה החולה בעצמו שישמור נפשו, ורק היכא שאינו יכול להציל את עצמו בלבדו, אז אמרינן דגם אחרים חייבים להצילו, אבל אם הוא מלאכה קלה מאוד שאפשר להחולה לעשות בעצמו בלי טירחא כלל, מחוייב החולה לעשות בעצמו עיי"ש, והוא חידוש גדול ולא הוזכר בפוסקים כלל, ומסתימת לשון השו"ע והפוסקים מחללין שבת עבור חולה, משמע שלכתחלה מחללים אחרים בעבורו, [ועיי' בספר תוספת יוה"כ פ"ד (ד"ה אמר שמואל) מש"כ בזה עיי"ש].

וכתב שם דלפלפולא י"ל דזה תליא בהלימודים שם דפקוח נפש דוחה שבת, דלמ"ד דיליף מוחי בהם י"ל דקאי על החולה עצמו, משא"כ אי ילפינן מלימודים אחרים י"ל דקאי על אחרים, וכתב ד"ל שבזה נסתפק המדרש אם כשיכול להציל עצמו רשאים אחרים לחלל בשבילו, ולכן נקט שאלתו בחולה באזנו, שבריא בשאר אברי הגוף ויכול לעשות בעצמו עיי"ש.

ואיתא במסכת שבת (דף ק"ו:), תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן, כל המקלקלין פטורין, חוץ מחובל (בארם דמקלקל הוא וחייב דתנן (ב"ק פ"ו:) החובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שהוא נדון בנפשו) ומבעיר (את הגדיש מקלקל הוא וחייב כדתנן (שם דף ל"ד:)) והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מן תשלומין מפני שהוא מתחייב בנפשו), א"ל פוק תנא לברא חובל ומבעיר אינה משנה (דאם מקלקל הוא פטור), ואם תמצי לומר משנה, חובל, בצריך (לדם היוצא מן החבלה) לכלבו (ואם מקלקל הוא אצל נחבל מתקן הוא אצל הכלב), ומבעיר בצריך לאפרו, ופריך, והאנן תנן כל המקלקלין פטורין (ואפילו חובל ומבעיר וקשיין אהרדי), ומשני מתניתין ר' יהודה ברייתא ר' שמעון, (מתניתין ר' יהודה דאמר מלאכה שאצל"ג חייב עליה, הלכך חיובא דחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו, משכחת לה דאע"פ דמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה מתקן הוא אצל אחרים, ולר"י כי האי גוונא מלאכה הוא משום תיקון אחרים, אבל מקלקל ואינו מתקן פטור, וברייתא ר"ש היא דאמר מלאכה שאצל"ג פטור עליה, הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל, ואפילו מבעיר עצים באור לקדחתו, מקלקל הוא אצל עצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים, לר"ש לא חשיב דהא מלאכה שאצל"ג היא, ועכצ"ל דבחובל ומבעיר גם מקלקל חייב), מאי טעמא דר"ש, מדאיצטריך קרא (וביום השמיני) למשרא מילה (ואפילו בשבת, ומילה חובל הוא) הא חובל בעלמא חייב, ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן (בשבת) ש"מ מבעיר בעלמא חייב עיי"ש.

ובשו"ת ערוגת הבושם חאו"ח (ס"י פ' סעף כ"ז אות ב) הקשה על דברי המגן אבות הנ"ל דבמילה אית ביה משום מכה בפטיש, מהא דאמרינן דלכן ס"ל לר"ש מקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך קרא למישרא מילה, ולדברי המגן אבות מה ראייה מכאן, הרי איצטריך קרא להתיר מילה דאי לאו הכי הו"א דאסור משום מלאכת מכה בפטיש, ובהכרח צ"ל דהמגן אבות נקט דבאמת זהו שהשיב ר' יהודה דפליג אדר"ש וס"ל דמקלקל בחבורה פטור ודחי להך ראייה דר"ש, וכדקאמר בגמ' (שם) דהא דאיצטריך קרא למישרי מילה משום דהתם מתקן הוא, כדרב אשי דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי, דהיינו דהו"ל בכלל מלאכת מכה בפטיש, אבל ר' שמעון ס"ל דבמילה ליכא משום מכה בפטיש, כיון דאין זה תיקון בדרכי העולם, ולכן שפיר יליף מינה דבעלמא מקלקל בחבורה חייב עיי"ש, וכ"כ בקהלות יעקב כתבים חדשים עמ"ס שבת (ס"י נ"ז אות ט').

מבואר מזה דזה אם בדבר מצוה יש בה משום מכה בפטיש, תליא בפלוגתת ר' יהודה ור' שמעון אם מקלקל בחבורה חייב, דר' שמעון דס"ל מקלקל בחבורה חייב בהכרח דבדבר מצוה אין בה משום מכה בפטיש, דמלאכת מכה בפטיש אינו אלא בדבר שהוא תיקון בדרך העולם, ולר' יהודה דס"ל מקלקל בחבורה פטור, בהכרח דס"ל דגם תיקון מצוה הו"ל מכה בפטיש.

ובמסכת שבת (שם) כתב רש"י דהפלוגתא אי מקלקל בחבורה חייב תליא בדין מלאכה שאינה צריכה לגופה, דר' יהודה דס"ל מלאכה שאצל"ג חייב, א"כ חיובא דחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו שפיר משכח"ל, דאעפ"י דמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה מתקן הוא אצל אחרים, ולר' יהודה בכה"ג

ב) עוי"ל, עפי"ק החמודי צבי הנ"ל, דהיכא ילפינן ממילה דפקוח נפש דוחה שבת, הלא י"ל דמילה שאני, דהלא כללא הוא בכה"ת דאמרינן עשה דוחה ל"ת, ולפי"ז י"ל דמה דמצות מילה דוחה שבת מדין עשה דוחה ל"ת הוא, ואין ללמוד הימנה ק"ו לכל פקוח נפש עכ"ק.

והנבס"ד, עפימש"כ בהואיל משה פרשת שמיני (את ע"א) לתרץ, לפימ"ש בשיטה מקובצת מסכת כתובות (דף ה.) דבמילה איכא נמי משום איסור תולש, דתולש בשר מגוף הוי תולש כמבואר במסכת שבת (דף צ"ד:) בצפורן שלא פירש חייב חטאת לכו"ע אם נטלו בכלי עיי"ש, וא"כ איכא במילה שני לאוין לאו דחובל וגו'ז, והיכא דאיכא שני לאוין לא אמרינן עשה דוחה ל"ת עכ"ד עיי"ש, וכ"כ בחידושי חת"ס עמ"ס שבת (דף ק"ו.) ד"ה תני ר' אבהו וז"ל, ולפע"ד במילה אית ביה נמי משום גו'ז כחותך יבלת מבעל חי, ועיין בהרו"ה (דף ל"ח. מדפי הרי"ף) בסופו דמייתי מדרש רז"ל (בראשית רבה מ"א) כבכורה בתאנה בראשיתה שהוא כקציצת העוקץ עיי"ש, וא"כ הוה ליה גו'ז עכ"ל.

ועיין בלימודי ה' (לימוד קל"ג) שהביא בשם הכנה"ג (ח"ב סי' ס"ו) בשם התורת כהנים, דביום אפילו בשבת ובשר אעפ"י שיש בהרת, והיינו דאפילו יש בהרת ובשבת ימול, וכן נראה מרש"י במסכת שבת (דף קל"ד:) ד"ה ערלתו, והוכיח מזה הכנה"ג דעשה דוחה שני לאוין, עיי"ש. ועיין בספר חמדת ישראל קונטרס דרך חיים (סי' ד' אות ג'), ולפי"ז אין לומר דלכן מילה דוחה שבת משום עשה דוחה ל"ת, וע"כ דמילה הותרה אצל שבת, ושפיר מצינן למיגמר ממילה דפקוח נפש דוחה שבת.

אך זה אי עשה דוחה ב' לאוין או אינו דוחה האריכו בזה, דהתוס' ביבמות (ג.) ד"ה ל"ת שיב"כ כתבו, בהא דאמרינן ביבמות (ה.) סד"א תיתי אחות אשה במה מצינו מאשת אח, דאין הכוונה דנילף מהכא דעשה דוחה ל"ת שיב"כ, דא"כ מה פריך מי דמי התם חד איסורא הכא תרי איסורא, הרי עשה דוחה ל"ת אפילו בתרי איסורא ולא מפלגינן בין חד לאו לשני לאוין, אלא דהס"ד דגבי יבום נילוף מאשת אח דנימא הואיל ואשתרי אשתרי עיי"ש, הרי דהתוס' ס"ל דאי אמרינן עשה דוחה ל"ת אין לחלק בין לאו אחד לשני לאוין, אמנם רש"י להלן וכן הרמב"ן והרשב"א כתבו לפרש דברי הגמ', דסד"א דנילף מאשת אח דעשה דוחה ל"ת שיב"כ, ואמרינן דלא דמי דהו"ל תרי איסורי, הרי מזה דעשה דוחה ל"ת לא אמרינן רק בחד לאו.

והנה הפמ"ג בשושנת העמקים (כלל ב) כתב, דלכאורה יש להוכיח דעשה דוחה אפילו ב' לאוין, דהרי דינא דעשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית ילפינן לה כמבואר במסכת יבמות (דף ד.), והלא באיסור כלאים עצמו יש שני לאוין לאו דהעלאה ובגד כלאים לא יעלה עליך, ולא דלבישה לא תלבש שעטנז, הרי דעשה דוחה אפילו ב' לאוין עיי"ש.

וכתב בדברי תורה (שנה ד'), דאיתא בספרי (בפרשתן) עתידה כנסת ישראל שתאמר לפני הקב"ה רבש"ע הרי עדי קיימין שנאמר העידותי בכס היום את השמים ואת הארץ, אמר לה הרי אני מעבירן שנאמר כי הנני בורא השמים החדשים וכו' עיי"ש, ויבואר עפי"מ דאיתא בסנהדרין (דף מ"ה:) אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור מאי טעמא דבעינן יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא וכו', ומי בעינן קרא כדכתיב והתניא מות יומת המכה רוצח הוא, אין לי (אי לא כתיב אלא יומת) אלא במיתה הכתובה בו (סיף), מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו, ת"ל מות יומת המכה (ריבויא הוא) מכל מקום, ומשני שאני התם דאמר קרא מות יומת, וליגמור מיניה, ומשני משום דהוה רוצח (הנידון בבית דין) וגואל הדם (כלומר מיתה שגואל הדם ממיתו לרוצח שוגג שיצא חוץ לעיר מקלט) שני כתובין הבכ"א ואין מלמדין, רוצח הא דאמרן, גואל הדם מאי היא, דתניא גואל הדם ימית את הרוצח מצוה בגואל הדם, ומנין שאם אין לו גואל שביט דין מעמידין לו גואל שנאמר בפגועו בו מכל מקום עיי"ש.

מבואר מזה דדוקא ברוצח וגואל הדם לא בעינן קרא כדכתיב, משא"כ בשאר מיתות האמורות בתורה בעינן קרא כדכתיב, וכיון דכתיב יד העדים תהיה בו בראשונה, לכך אם נקטע יד העדים וליכא יד העדים בראשונה פטור, ועפי"ז יובנו דברי הספרי ששיב הקב"ה לכנסת ישראל הריני מעבירן לעדים שנאמר הנני בורא השמים החדשים, ובהיות כן תהא כנסת ישראל פטורה מן הדין דהו"ל כנקטעה יד העדים דפטור עכ"ד, מבואר מזה דשני כתובים הבאין כאחד אין מלמדין.

ובזה יבואר שאלת המדרש, דכיון שאמר הכתוב האזינו השמים ואדברה וגו', ולכאורה היאך נישא פנינו לעתיד לבוא והרי העדים קיימים, והתשובה לזה דהקב"ה יעבירן דהו"ל כנקטעה יד העדים דפטור, ומוכח דשני כתובים הבכ"א אין מלמדין, ומלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ומקלקל בחבורה חייב, ובדבר מצוה ליכא בה משום מכה בפטיש, ומעתה י"ל דטעמא דמילה דוחה שבת משום דאמרינן עשה דוחה ל"ת.

ומהשתא אין ללמוד ממילה דבעלמא פקוח נפש דוחה שבת, דיש לומר דשאני מילה שהוא מדין עשה דוחה לא תעשה, ובהכרח דילפינן דפקוח נפש דוחה שבת, מהקרא וחי בהם, ומעתה יש לומר דלכתחלה לא שרי אלא לחולה עצמו וכנ"ל, ולכן עתה נסתפק בדבר בכה"ג דחושש באזנו ויכול לחלל בעצמו את השבת אי אחרים מותרין לכתחלה לחלל שבת בשבילו, והשיב כך שנו חכמים כל שספק נפשות דוחה את השבת, שמצות שבת נדחה לגמרי בשביל החולה, ולא מחלקינן אם יכול להציל בעצמו ודו"ק.

ורשיז"ל כתב וז"ל, האזינו השמים, שאני מתרה בהם בישראל, ותהיו עדים בדברי, שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ, ולמה העיד בהם שמים וארץ, אמר משה אני בשר ודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית, מי בא ומכחישם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד, שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם, הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם, ואם יתחייבו, תהיה בהם יד העדים תחילה, ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה וכו' עיי"ש.

ואיתא בגיטין (דף ה:), איתמר, בפני כמה נותנו לה, רבי יוחנן ור' חנינא, חד אמר בפני שנים, וחד אמר בפני שלשה, וקמפלגי בשליח נעשה עד ועד נעשה דיין (כלומר אי אמרינן כי היכי דשליח נעשה עד הכי נמי עד נעשה דיין), מאן דאמר בפני שנים קסבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין (הלכך מצטרף בהדייהו והווי תלתא), ומאן דאמר בפני שלשה קסבר שליח נעשה עד ואין עד נעשה דיין וכו' עיי"ש.

ואיתא במסכת קידושין (דף מ"ג), איתמר, רב אמר שליח נעשה עד (בין לקידושין בין ששלח ממון לבעל חובו מצטרף שליח עם עד להיות שנים או אם שניהם שלוחים היו ביחד שניהם מעידים בדבר), דבי רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד, רב ס"ל שליח נעשה עד אלומי קא מאלימנא למילתיה (העדות כשעשה הדבר על ידי שליח), דבי רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד כיון דאמר מר שלוחו של אדם כמותו הוה ליה כגופיה וכו' עיי"ש.

ובספר לקח טוב (כלל א') כתב לבאר במה פליגי רב ודבי רבי שילא, עפ"מ ש"כ הריב"ש (סי' רכ"ח) לבאר הא דאמרינן בקידושין (דף מ"א), גבי גירושין דבעינן קרא דשליח עושה שליח דכתיב ושלח מלמד שהוא עושה שליח, ושלחה מלמד שהיא עושה שליח, ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח, ואלו גבי פסח דרשינן התם מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים, וכי כל הקהל שוחטין והלא אינו שוחט אלא אחד, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו, ואמאי לא מצרכינן קרא לרבות שהשליח עושה שליח, וכתב הריב"ש משום דישנם שני סוגי שליחות, א) שהשליח נעשה כמותו ממש והיינו דהשליח הוא כגוף המשלח לגמרי, ב) דרק הפעולה שהשליח עושה מתייחס אל המשלח והו"ל כאלו המשלח עשה אותו מעשה אבל השליח אינו כגופו ממש, ומעתה בשליחת הפסח נעשה השליח כמותו ממש שהרי קרא השליח בשם כל הקהל כדכתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וא"כ השליח כבעלים לגמרי, ומש"ה אין צריך לרבות דהשליח עושה שליח דכיון שהשליח הוי כבעלים ממש א"כ כי היכא דהבעלים עושים שליח כמו"כ השליח שהוא כגוף הבעלים עושה שליח, משא"כ בגירושין שלא קרא השליח בשם הבעל אלא שריבה הכתוב שהבעל יכול לגרש ע"י שליח היינו דפעולת הגירושין יכול להיות גם ע"י שליח, הגם דאין השליח כמותו ממש, מש"ה איצטריך קרא לרבות שהשליח יכול לעשות שליח עכ"ד הריב"ש עיי"ש.

וכתב בספר שו"ת מחזה אברהם (תא"ח סי' י"ב בש"ה) דיש לדחות ראיה זו, עפ"מ שהקשה בשו"ת ברית אברהם (תא"ח סי' ג'), היאך ילפינן מכלאים בציצית דעשה דוחה לא תעשה, הלא כלאים אינו אסור רק בהנאת לבישה כדאיתא במסכת יבמות (דף ד:), וכיון דקיי"ל מצוה לאו ליהנות ניתנו, ולשיטת הרשב"א במסכת נדרים (דף ט"ו) אף היכא דאיכא הנאת הגוף בהדי המצוה אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, א"כ בלובש כלאים לשם קיום מצות ציצית לא חשיב הנאה, דהלא הנאת הגוף בטל להמצוה ובכה"ג ליכא איסור כלאים, וכיון שכן היאך מוכח דגם בעלמא אמרינן עשה דוחה ל"ת עכ"ק.

אמנם י"ל, לפי מ"ש בהגהות אמרי ברוך (יור"ד סי' ש"א) לתרין סתירת פסקי הרמב"ם בהל' כלאים (פ"ב), דבהלכה י"ז כתב, לא יקח אדם ביצה כשהוא חמה בבגד כלאים שהרי הוא נהנה בכלאים מפני החמה או מפני הצינה וכו', מבואר שאיסור כלאים הוא על ידי הנאת גופו וכל שאין נהנה אין בו איסור, ובהלכה י"ח כתב, לא ילבש אדם כלאים ואפילו על גבי עשרה בגדים שאינו מהנהו כלום ואפילו לגנוב את המכס ואם לובש כן לוקה עיי"ש, הרי דגם בלא כוונת הנאה נאסר כלאים.

וכתב הברוך טעם דיש לחלק בזה, דלאו דלא יעלה עליך אינו אלא בהנאה, דע"ז דרשו חז"ל במסכת יבמות (סג) דבעינן העלאה דומיא דלבישה דאית ביה הנאה, אבל לגבי איסור לבישה ממש אסור אף בלבישה בלא שום הנאה דסוף כל סוף לבוש הוא בבגד כלאים, [עיי"ש שציין בזה לדברי הגר"א בשנות אליהו במסכת כלאים (פ"ב)], ולכן לענין חימום ידיו בבגד כיון שאינו לובשם רק מעלה על ידיו אין בכך לאו דלבישה רק לאו דהעלאה דלא נאסר אלא מחמת הנאה, משא"כ לגבי לובש בגדיו מפני המכס או על גבי עשרה בגדים, ככה"ג אסור בכל ענין עיי"ש.

ולפי"ז מיושב קושית הברית אברהם, דשפיר צריכין לומר דכלאים בציצית מותר מחמת עשה דוחה לא תעשה, דהרי גבי לאו דלא ילבש כלאים לא בעי הנאה, ולא שייך להתירו מחמת מצות לאו ליהנות ניתנו, ומעתה לא מוכח מכלאים בציצית רק עשה דוחה לאו אחד דהוא לאו דלבישה, משא"כ לאו דהעלאה דאינה אסורה רק כשנהנה לא בעי דחיה, דהא בלא"ה מותר משום דמצות לאו ליהנות ניתנו, ולא בעינן לדחות רק הל"ת דלבישה שזה אסור גם בלא הנאה.

אמנם כל זה נכון רק אי ס"ל מצוה לאו ליהנות ניתנו, דלפי"ז יש לומר דליכא איסור לא יעלה עליך בלבישת ציצית כיון דלא הוי הנאה, וליכא רק לאו אחד, משא"כ למ"ד דמצות ליהנות ניתנו, נמצא דגם בלבישת ציצית איכא הנאה וקעבר גם על הלאו דלא יעלה עליך, ושוב מוכח מכלאים בציצית דעשה דוחה אף ב' לאוין, לאו דלא תלבש והלאו דלא יעלה עליך עכ"ד המחזה אברהם.

לעול על צואריהם, ואז י"ל דלכן לא מועיל שליחות בדבר מצוה, דס"ל דשליחות היינו דרך המעשה מתייחסת להמשלח ולא דגוף השליח נחשב כגוף המשלח.

והבאנו מש"כ בספר החיים מהגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל, דכיון דפקו"נ דוחה שבת ילפינן מהקרא דוחי בהם, ודרשינן וחי בהם ולא שימות בהם, א"כ י"ל דמעיקר הדין החיוב דוחי בהם קאי על החולה בעצמו שצריך להציל נפשו, דהא בלשון יחיד הוא דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, דנצטווה החולה בעצמו שישמור נפשו, ורק היכא שאינו יכול להציל את עצמו בלבדו, אז אמרינן דגם אחרים חייבים להצילו, אבל אם הוא מלאכה קלה מאוד שאפשר להחולה לעשות בעצמו בלי טירחא כלל, מחוייב החולה לעשות בעצמו עיי"ש.

והבאנו מהשפע חיים זצ"ל דלפלפולא י"ל דזה תליא בהלימודים שם דפקוח נפש דוחה שבת, דלמ"ד דיליף מוחי בהם י"ל דקאי על החולה עצמו, משא"כ אי ילפינן מלימודים אחרים י"ל דקאי על אחרים.

ומעתה יבואר דברי המדרש הנ"ל, דמדחזינן דמשה העיד בהם שמים וארץ, שאם יזכו יבואו ויתנו שכרם, הרי דעד נעשה דיין ושליח נעשה עד, ומינה דרק מעשה השליח מתייחסת להמשלח, ומעתה ס"ל מצות ליהנות ניתנו, ושוב מוכח מכלאים בציצית דעשה דוחה אף ב' לאוין, ושפיר י"ל גבי מצות מילה עשה דוחה ל"ת, וי"ל דהיינו טעמא דמילה דוחה שבת מדין עשה דוחה ל"ת, ומעתה אין ללמוד ממילה דבעלמא פקוח נפש דוחה שבת, ובהכרח דילפינן לה מוחי בהם, ויש מקום לומר דלכתחלה לא שרי אלא לחולה עצמו, ולכן נסתפק המדרש אם כשיכול להציל עצמו רשאים אחרים לחלל בשבילו, ולכן נקט שאלתו בחולה באזנו, שבריא בשאר אברי הגוף ויכול לעשות בעצמו צרכי הרפואה ודו"ק.

ג) עוי"ל, דאיתא ביומא (פ"ה). וכבר היה ר' ישמעאל ור' עקיבא ור' אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר ור' ישמעאל בנו של ראב"ע מהלכין אחריהן, נשאלה שאלה זו בפניהם, מנין לפקוח נפש שדוחה את השבת, נענה ר' ישמעאל ואמר אם במחלת ימצא הגנב וכו', נענה ר"ע ואמר וכי יזיד איש על רעהו וגו', נענה ראב"ע ואמר ומה מילה שהיא אחד מרמ"ח איברים שבאדם דוחה את השבת ק"ו לכל גופו שדוחה את השבת וכו', א"ר יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא דידי עדיפא

מדידהו, (דכתיב ושמתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם וגו'), וחי בהם ולא שימות בהם, אמר רבא, לכלהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלי"ל פירכא וכו', דאשכחן ודאי פקוח נפש דדוחה שבת, אבל ספק פקוח נפש לא שמעינן מינה דמחללין עליו את השבת, ודשמואל לית ליה פירכא, (דכתיב אשר יעשה האדם המצות שיהיה בהם ודאי, ולא שיבוא בעשייתה לידו ספק מיתה, אלמא מחללין על הספק) עיי"ש.

ולפי"ז י"ל, דר' שילא ס"ל דהשליח נחשב כגוף המשלח וא"כ הוא עצמו הבעלים ואין יכול להעשות עד, ורב ס"ל דהשליח נחשב לאדם אחר אלא שמעשהו מתייחסת להמשלח, וע"כ כיון שהוא עצמו אדם אחר הוא שפיר יכול להעיד על המעשה, ואדרבה אלומי קא מאלימנא למילתיה ועדותו טובה יותר כיון שמעיד על מה שעשה בעצמו דאדם יודע וזוכר יותר בבירור מה שעשה בעצמו ממה שרואה לאדם אחר עושה עיי"ש, וכ"כ בשו"ת קול אריה חתרו"מ (סוף אות י"א) עיי"ש.

והתוס' רי"ד במסכת קידושין (דף מ"ב:) הקשה, דאמאי אינו מועיל שליחות בכל דבר מצוה, ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה עבורי הנח תפילין עבורי עכ"ק, ובקצות החושן (סי' קפ"ב סק"א) כתב לתרץ, כיון דשליחות אין גוף השליח כגוף המשלח, רק מעשה השליח מתייחסת להמשלח, ומשו"ה בפסח וקידושין וגירושין הו"ל מעשה שליח כמותו, וכאילו הוא בעצמו שחט הפסח, וכן בקידושין וגירושין כאילו הבעל בעצמו נתן הקידושין או הגירושין, אבל בתפילין כשהשליח מניח התפילין, הן אמנם הנחה זו שהיא עשייה חשיב כאילו המשלח עשה הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו כיון דאין גוף השליח כגוף המשלח, ומשו"ה בציצית ותפילין וסוכה נהי דהו"ל עשיית השליח כעשיית המשלח, מ"מ כיון דגוף שלוחו לא הוה כגופו לא עשה המעשה בגופו אלא בגוף שלוחו עכ"ד.

אך תירוצו של הקצות א"ש אי ס"ל דשליחות היינו שמעשה השליח מתייחסת להמשלח, אבל אי ס"ל דגוף השליח נחשב כגוף המשלח נסתר תירוצו של הקצות, שהרי שפיר אפשר לומר דהמשלח עשה המצוה בגופו כיון שגוף השליח כגופו, והדקל"ד דלמה לא יועיל שליחות בדבר מצוה.

ובספר מים שאובים עמ"ס נדרים (סי' כ"ט אות כ') כתב ליישב, עפ"י מש"כ בספר ברכי יוסף חאו"ח (סי' תל"ד) דהיינו טעמא דהתורה אמרה שיועיל שליחות בכל התורה, כדי שלא יצטרכו בני אדם לטרוח עצמם ולעשות כל דבר בעצמו עיי"ש, ומעתה זה ניחא בסתם דברים, אבל במצות דניתנו לעול על צואריהם כמש"כ רש"י במסכת ר"ה (דף כ"ח.) ד"ה לא ליהנות, ועיין במסכת סוכה (דף ל"א:) ברש"י ד"ה ואם נטל שכתב וז"ל, וכל המצוות אינן הנאת הגוף אלא עבודת עבד לרבו עכ"ל, בזה הרי לא שייך האי טעמא, דאדרבא יטרחו בעצמם ויעסקו במצות, ולכן לא שייך שליחות במצוה עכ"ד.

ולפלפולא י"ל, דלמ"ד מצות לאו ליהנות ניתנו י"ל דגוף השליח נחשב כגוף המשלח, והטעם דלא מהני שליחות בדבר מצוה הוא כיון דכל הטעם דמהני שליחות הוא כדי שלא יצטרכו בני אדם לטרוח בעצמם, וזה לא שייך בדבר מצוה כיון דניתן לעול על צואריהם ואדרבה יטרחו בעצמם, משא"כ למ"ד דס"ל מצות ליהנות ניתנו, ואז לא שייך לומר דניתנו

לשיטתיה דלא דרש סמוכין בכה"ת רק במשנה תורה לחוד עיין מסכת ברכות (דף כ"א:) ובמסכת יבמות (דף ד.), ואין לו איפוא הוכחה דבשבת בעינן מלאכת מחשבת, ולכן ס"ל דגם על מלאכה שאצל"ג חייבין, ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדור"ק (ח"ב סי' ס"א), מבואר מזה דשמואל דס"ל דמלאכה שאצל"ג חייב, ס"ל דלא דרשינן סמוכין.

ויש להביא מקור אחרת דשמואל ס"ל דלא דרשינן סמוכין, דאיתא במסכת קידושין (דף כ"א:), איבעיא להו, כהן מהו ביפת תואר, חידוש הוא לא שנא כהן ולא שנא ישראל, או דילמא שאני כהנים הואיל וריבה בהן מצוות יתירות (כהן אסור בניורת שהיתה זונה קודם לכן), רב אמר מותר, ושמואל אמר אסור וכו' עיי"ש, ולהלן (דף כ"ב.) בתוס' ד"ה שלא ילחצנה במלחמה הביאו מה דאיתא בירושלמי, רב אמר לא התיר אלא ביאה ראשונה, ואני (שמואל) אומר לא ביאה שניה ולא ראשונה הותרה אלא לאחר כל המעשים כדכתיב בפרשת כי תצא (פרשה כ"א-ג') ואח"כ תבא אליה ובעלתה עיי"ש.

ואיתא במסכת סנהדרין (דף ק"ז.), ואמר רב יהודה אמר רב, בקש דוד לעבוד ע"ז שנאמר ויהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלהים, ואין ראש אלא ע"ז שנאמר והוא צלמא רישיה די דהב טב, והנה לקראתו חושי הארכי קרוע כתנתו ואדמה על ראשו, אמר לו לדוד יאמרו מלך שכמותך יעבוד ע"ז, אמר לו מלך שכמותי יהרגנו בנו, מוטב יעבוד ע"ז ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא, אמר מאי טעמא קנסיבת יפת תואר, א"ל יפת תואר רחמנא שרייה, א"ל לא דרשת סמוכין דסמך ליה ליה יהיה לאיש בן סורר ומורה, כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה עיי"ש, ולפי"ז שמואל דס"ל שלא יבוא עליה אלא לאחר כל המעשים, אבל לאחר כל המעשים מותר, נמצא שאינו דורש סמוכין וממילא אין שום חשש של בן סורר ומורה, ולפי"ז שמואל לשיטתו שאינו דורש סמוכין, א"כ נמצא דחילול שבת אינו חמור כע"ז, ולכן שפיר יכול ללמוד מוחי בהם ולא שימות בהם לומר לך שפקוח נפש דוחה שבת עכ"ד כ"ק אדמו"ר מצאנו-קלוזענבורג שליט"א.

ואיתא בספרי פסקא ש"ו (ל"ב-א), האזינו השמים, משה לפי שהיה קרוב לשמים אמר האזינו השמים, ולפי שהיה רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ אמרי פי, בא ישעיה וסמך לדבר ואמר (ישעיה א-ב) שמעו שמים והאזינו ארץ, שמעו שמים שהיה רחוק מן השמים, והאזינו ארץ שהיה קרוב לארץ וכו', וחכמים אומרים אין הדבר כן, אלא כשהעדים מעידים אם נמצאו דבריהם מכוונים כאחד עדותן קיימת ואם לאו אין עדותן קיימת, כך אלו אמר משה האזינו השמים, היו שמים אומרים לא שמענו אלא בהאזנה, ותשמע הארץ, היתה הארץ אמרת לא שמעתי אלא בשמיעה, בא ישעיה וסמך לדבר שמעו שמים והאזינו ארץ ליתן האזנה ושמיעה לשמים והאזנה ושמיעה לארץ ע"כ.

והקשה בספר שליחות אליהו (פרשת תשא), דלכאורה איך אפשר ללמוד מוחי בהם דפקוח נפש דוחה שבת, הלא איתא במסכת פסחים (דף כ"ה.), בכל מתרפאין חוץ מע"ז וכו' משום דקיי"ל יהרג ואל יעבור עיי"ש, ואיתא במסכת חולין (דף ה.), דהמומר לחלל את השבת אין מקבלין ממנו קרבנות, דהמומר לעבודת כוכבים הוה מומר לכל התורה כולה, וכתב שם רש"י (ד"ה אלא לאו ה"ק) וז"ל, האי תנא חמירא ליה שבת כעבודת כוכבים, דהעובד ע"ז כופר בהקב"ה, והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית עכ"ל, וא"כ כמו דאסור להתרפאות ליהנות מע"ז, כן אסור להתרפאות ליהנות מאיסור שבת, ואיך רצה ללמוד מוחי בהם עכ"ק.

ושמעתי מכ"ק אדמו"ר מצאנו-קלוזענבורג שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק פרשת האזינו (שנת תשנ"ח) לתרץ, עמפיש"כ השפע חיים וצ"ל בגליון ישראל סבא (גליון ס"א), דהמקור לדבר שדומה חילול שבת כע"ז הוא דכתיב בפרשת משפטים (פרשה כ"ג-ד"ב) ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות וגו', וסמך ליה ושם אלהים אחרים לא תזכירו וגו', וכתב שם בבעל הטורים דכתיב ושם אלהים אחרים לא תזכירו וסמך ליה ג' רגלים לומר לך שכל המבזה את המועדות כאלו עובד ע"ז עיי"ש, וא"כ י"ל דקאי גם על שלפניו שכל המחלל את השבת כאלו עובד ע"ז, ולפי"ז יש להביא מקור אחר דכתיב בפרשת כי תשא (פרשה ל"ד-י"ז) אלהי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשמור וגו' ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, דסמך יו"ט ושבת לע"ז לומר לך שכולם שוין, ועיין בבעל הטורים בפרשת בהר (פרשה כ"ז-א) לא תעשו לכם אלילים וגו' וסמך ליה את שבתותי תשמורו וז"ל, סמך שבת לע"ז ששקול שבת כנגד ע"ז עכ"ל עיי"ש, וכ"כ בשו"ת מחנה חיים (ח"ב יור"ד סי' א' בהג"ה) עיי"ש עכ"ד השפע חיים וצ"ל.

ואיתא במסכת שבת (דף ג.) בתוס' ד"ה הצד נחש, דשמואל ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עיי"ש, ובספר מעשה רוקח (פ' וקהל פ"ב.) כתב, דלכן אמרינן דמלאכה שאצל"ג פטור, משום דנסמכה מלאכת שבת למלאכת המשכן, וכמו שבמלאכת המשכן היה מלאכת מחשבת, ה"נ במלאכת שבת לא חייב אלא במלאכת מחשבת, כדאיתא במסכת חגיגה (דף י.), הלכות שבת המה כהררים התלוין בשערה, מלאכת מחשבת אסרה תורה ומלאכת מחשבת לא כתיבא (דמלאכת מחשבת לא כתיבא אלא לפינן לה מונסמכה ציווי שבת למלאכת המשכן) עיי"ש.

ומעתה ר' יהודה ור' שמעון דפליגי במלאכה שאצל"ג אי חייבין או פטורין קאי בשיטתייהו, אי דרשינן סמוכין או לא, דר"ש לשיטתיה דס"ל דדרשינן סמוכין בכה"ת עיין במסכת פסחים (דף כ"ה:) ובמסכת סנהדרין (דף ט.), ולכן דרש סמוכין מפרשת שבת למלאכת המשכן, וילפינן מכח הסמיכות שיש בין פרשת שבת למלאכת המשכן דבעינן מלאכת מחשבת בשבת, ולכן ס"ל דעל מלאכה שאצל"ג פטורין, ור' יהודה

ד) עוי"ל, דרשיז"ל כתב וז"ל, האזינו השמים, שאני מתרה בהם בישראל ותהיו אתם עדים בדבר שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ, ולמה העיד בהם שמים וארץ, אמר משה אני בשר ודם, למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית, מי בא ומכחישם, לפיכך העיד בהם שמים וארץ עדים שהם קיימים לעולם וכו' עיי"ש.

והקשה בספר נטיעות אד"ר (דרוש י"ג), דאיך התרה בהם משרע"ה דאם יעברו אז יענשו ח"ו, הא אין עונשין אלא ע"י התראה, וכאן הו"ל התראת ספק והתראת ספק לא שמה התראה, דאיתא במסכת שבת (דף פ"ח.), ויתיצבו בתחתית ההר, א"ר אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שהקב"ה כפה עליהם את ההר כנגייתו, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא עיי"ש, ומעתה יוכלו לטעון דהוה באונס ואינם בני עונשים, ועיין במסכת גיטין (דף ג"ג.) בתוס' ד"ה אפקעינהו שהקשו, אהא דאמרינן בנוזר שהיה שותה יין כל היום לוקה על כל אחת ואחת, הא הו"ל התראת ספק שמא ישאל על נזירותו עיי"ש, וא"כ גם כאן תקשי דהא הו"ל התראת ספק, ומה שתירצו שם דאוקמיה אחזקה שהוא עכשיו, זה ל"ש כאן דמה חזקה דחיוב יש עכשיו, הא מעיקרא היה באונס ונעקר מעצמו עכ"ק.

אך כבר כתבו המפרשים דאעפ"י דקבלת התורה היתה באונס, מ"מ הלא קיי"ל במסכת בבא בתרא (דף מ"ז.), אמר רב הונא, תליוהו וזבין (מי שתלו אותו או עשו לו יסורין עד שמכר וקיבל הדמים ואומר רוצה אני), זביניה זבינא (ולא יוכל לחזור בו), מ"ט, כל דמזבין איניש (רוב חפצים וכלי ביתו וטליתו שאדם מוכר) אי לאו דאניס (ודחיק במעות) לא הוה מזבין, ואפ"ה זביניה זביני (בעל כרחו אפילו לא גמר ומקני שלא נתנה תורה חילוק במקח וממכר בין דברים הצריכים לו ומכרן לדברים שאין צריכים לא אלא כולוהו קונה לוקח וה"נ אע"ג דאניס מוכר קונה לוקח הואיל וקיבל דמים אע"ג דלא גמר ומקני) עיי"ש, וא"כ מה בכך שהיתה ע"י כפיית ההר, והלא השי"ת משלם שכר טוב לעושי רצונו, וא"כ הו"ל בכלל תליוהו וזבין דזביניה זביני.

אך בספר שער יששכר מאמר מודעה רבה לאורייתא (אוי"ה) כתב, דאי נימא דמ"ת הוא ענין קידושין, ואיתא במסכת בבא בתרא (דף מ"ח.) דתליוהו וקדיש לא הוי קידושין עיי"ש, א"כ שוב איכא טענת מודעה עיי"ש, ולכאורה יש להביא ראיה דהתורה הוא ענין קידושין, עפימש"כ החיד"א בכסא דוד (דרוש ח) הטעם דהתורה ניתנה ע"י משרע"ה ולא ע"י מלאכי רום, משום דקיי"ל דכל שאינו בתורת גיטין וקידושין אינו נעשה שליח, עיין במסכת גיטין (דף כ"ג.) ובמסכת קידושין (דף מ"א.) וכיון דיש לנו דין אשה בקבלת התורה, לכן דייקא היתה נתנית התורה ע"י משרע"ה דרק מי שישנו בתורת גיטין וקידושין נעשה שליח עיי"ש, ומוכח מזה דקבלת התורה הוה ענין קידושין.

ולכאורה קשה, עד דאתי ישעיה, איך עשה משה רבע"ה דבר שאין עדותן מכוונת, ואם העדות כשר אף בלשון הזה, א"כ למה הוצרך ישעיה לשנות, וכתב בספר דורש לציון (דרוש י"ג) ד"ה והבית שמואל, דהלא משרע"ה העיד בישראל שמים וארץ, שאמר אני בשר ודם למחר אני מת ויאמרו ישראל לא קבלנו התורה לפיכך העיד בהם שמים וארץ שקיבלו התורה, ועיקר העדות הוא שלא יכחישו ישראל ויאמרו לא קבלנו התורה, וא"כ אם כדבריהם שלא קבלו התורה הרי דינם כב"נ, וב"נ נהרג בעד אחד וא"כ לא בעי שיהא עדותן מכוונת כמש"כ הבית שמואל באבן העזר (סי' י"ז ס"ק פ"ה), וע"כ אמר האזינו השמים ותשמע הארץ, (ועיין שם בהג"ה שכתב הנוב"י ביאר בזה המדרש שלפניו) עיי"ש, ומבואר מזה דישראל היה להם דין בן נח קודם מתן תורה.

ואיתא במסכת סנהדרין (דף נ"ח.), אמר ריש לקיש, עכו"ם ששבת (ממלאכתו יום שלם) חייב מיתה, שנאמר ויום ולילה לא ישבתו (ויריש לא ישבתו ממלאכה דאבני אדם נמי קאי, ולא תימא לא ישבתו אהך ששת עתים דקרא קאי כלומר לא יבטלו ולא יפסקו מלהיות), ואמר מר אזהרתן זו היא מיתתן עיי"ש, ונודע קושית המפ", הא האבות קיימו כל התורה ושבת ג"כ בכלל, והיאך שמרו השבת הא לא נצטוו עליה ואסור להם לשבות כיון דקודם מ"ת היה להם דין ב"נ עכ"ק,

וכתב בספר בית האוצר (מערכת א' אות כ') לתרץ, די"ל דעשו מלאכה שאצל"ג, דחשיב שפיר מלאכה, אלא דמלאכת מחשבת הוא דלא הוי, ופטורין עליה בשבת מפאת סמיכות פרשת שבת לפרשת המשכן, ובמשכן כתיב מלאכת מחשבת וכמבואר במסכת חגיגה (דף י"ג), ועכ"פ לענין מצות הב"נ דכתיב רק יום ולילה לא ישבותו, ולא כתיב שם מלאכת מחשבת, א"כ הא גם מלאכה שאצל"ג שפיר לא הוי שביתה כיון דהוי מלאכה עיי"ש.

אך כ"ז א"ש אי ס"ל מלאכה שאצל"ג פטור, א"כ ממנ"פ אי היה להם דין ישראל לא עשו מלאכה דהא פטורין על מלאכה שאצל"ג, ואי הוי להם דין ב"נ שפיר נחשב להם למלאכה ולא עברו על יום ולילה לא ישבותו, אבל למ"ד דמלאכה שאצל"ג חייב, א"כ לא שייך לומר דעשו מלאכה שאצל"ג, דהלא אי היה להם דין ישראל א"א להם לעשות מלאכה שאצל"ג דהלא חייבים על מלאכה שאצל"ג.

ומעתה מבואר שפיר דברי המדרש הנ"ל, דכיון דכתיב האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, ולכאורה קשה איך עשה משה רבע"ה דבר שאין עדותן מכוונת, וע"כ דהיה לבני ישראל דין בן נח, ומעתה קשה א"כ האיך שמרו האבות את השבת, וע"כ דעשו מלאכה שאצל"ג, ומינה דמלאכה שאצל"ג פטור, והטעם דפטור משום דדרשינן סמוכין, ומעתה אין ללמוד מוחי בהם על ספק פקוח נפש, ולכן הקשה המדרש אם ספק פקוח נפש דוחה שבת ודו"ק.

ודאי ולא שיבוא בעשייתה לירי ספק מיתה אלמא מחללין על הספק) עיי"ש, ולכאורה צ"ב דמנ"ל לאידך תנאי דספק פקוח נפש דוחה שבת.

אך י"ל, בדברי תורה (שנה ו' גליון מ"ב) העיר השפע חיים זצ"ל בהאי ענינא דפקוח נפש דוחה שבת, דאיתא במסכת יבמות (דף קכ"א:), ההוא עכו"ם דא"ל לישראל קטול אספסתא (קצוץ שחת לבמהותי) ושדי לחיואי בשבתא, ואי לא, קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל דאמרי ליה בשל לי קדירה בשבת ולא בשיל לי וקטילתיה עיי"ש.

וכתב המהרי"ק (שורש קצ"א), דבכאן שכשא"ל לבשל הו"ל רק איסור דרבנן כיון דלא היה עושה המלאכה לצורכו, אלא בשביל פחד מיתה הו"ל מלאכה שאצל"ג עיי"ש, ומבואר מזה דהמהרי"ק ס"ל דגדר מלאכה שאצל"ג אינו רק בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה וכדומה, כלומר שאין לו שום כוונה לפעולת החפירה, אלא דגם בכה"ג שהוא מתכוון לאותו מלאכה, אפי"ה כיון שאינו עושהו ברצונו החפשי הו"ל בכלל מלאכה שאצל"ג.

וכ"כ המהרש"א במסכת ב"ב (דף קי"ט) בחידושי אגדות, בהא דהביאו התוס' המדרש דצלפחד לשם שמים התכוון וכו', וחילל את השבת כדי שיהרג וכל ישראל ישמעו ויראו, וכתב המהרש"א דלא עבר על איסור תורה, משום דכוונתו היתה לש"ש, ולהורות לישראל שחייבים במצוות, וכיון דלא היה לו צורך במלאכה זו הו"ל מלאכה שאצל"ג עיי"ש, הרי שאף שנתכוון לפעולה זו של קשישת עצים, מ"מ כיון שמטרת עשייתו הוי מפני סיבה אחרת הו"ל מלאכה שאצל"ג.

ונמצא לפי"ז דהיכי דמחלל שבת לצורך פקוח נפש הוה מלאכה שאצל"ג, דהרי אינו מתכוון להנאתו, ולא ברצונו הוא עושה אלא מצב החולה הכריחו לכך, ולפי"ז יש לעיין למ"ל קרא דפקוח נפש דוחה שבת, תיפ"ל דכל שעושה לצורך פקוח נפש הוה מלאכה שאצל"ג דשריא מה"ת, אך י"ל, דבאמת היינו טעמא דקרא והוא הנותנת דלכך מחללין שבת לצורך פקוח נפש משום דהוה מלשאצל"ג, והא גופא קמ"ל קרא דגם כה"ג הוה בכלל משאצל"ג עכ"ד.

והוסיף ע"ז כ"ק אדמו"ר מצאנו שליט"א, דלפי"ז שוב אין סברא כלל לחלק בין ודאי פקו"נ לספק פקו"נ, דבתרומיהו אין צריך לטובת המלאכה, וי"ל בשיטת הני תנאי דלא ילפי לה מהקרא וחי בהם, דס"ל דעיקר ההיתר בפקו"נ בשבת הוא משום דהוה אצל"ג, ומשו"ה שפיר ידעינן להתיר אף ספק פקו"נ, משא"כ שמואל דס"ל במסכת שבת (דף מ"ד) דמלאכה שאצל"ג חייב, שפיר הוצרך ללמוד מהקרא דוחי בהם, ומהתם ילפינן דאף ספק פקו"נ דוחה שבת עכ"ד כ"ק אדמו"ר מצאנו שליט"א.

אך לפימש"כ בספר מאמר מרדכי (פ' תשא), דלכך נתן הקב"ה את התורה ע"י משרע"ה, משום שהוא מלאך כדכתיב (במדבר כ"ט"ז) וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים, ועיי"ז לא יהיה להמלאכים טענת דינא דבר מצרא עכ"ד, ולפי"ז ליכא ראייה מהא דהתורה ניתנה ע"י משרע"ה דזה היתה ענין קידושין.

אך לפי"מ דאיתא במד"ר שמות (פ' כ"ח-א), באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה בו הקב"ה קלסטירין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו וכו' עיי"ש.

ובמדרש שוחר טוב (מזמור ח) איתא, כשבא הקב"ה ליתן תורה לישראל, התחילו המלאכים מדיינין ואומרים לפניו מה אנוש כי תזכרנו, ואמרו לפניו אישורך שתתן תורה בשמים וכו', וכשעלה משה לקבל פעם שניה את הלוחות אמרו מלאכי השרת והלא אתמול עברו עליה שכתבת בה לא יהיה לך אלהים אחרים, אמר להם הקב"ה בכל שעה קטיגטיין (לשון מחלוקת) ביני ובין ישראל, והלא אתם כשירדתם אצל אברהם אכלתם בשר בחלב, שנאמר ויקח חמאה וחלב ובן הבקר, ותינוק שלהם כשהוא בא מבית רבו ואמו נותנת לו פת ובשר וגבינה, והוא אומר לה היום למדני רבי לא תבשל גדי בחלב אמו עיי"ש, הרי דהמלאכים נדחו מקבלת התורה מפני שאכלו בשר בחלב אצל אאע"ה.

ואיתא במסכת חולין (דף ק"ג), מנא הני מילי (דכל בהמה במשמע כיון דבקרא כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו), א"ר אלעזר, אמר קרא וישלח יהודה את גדי העזים, כאן גדי עזים (כאן פירש לך הכתוב שגדי זה מעזים היה), הא בכל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל נמי במשמע (אם לא פירש יש במשמע אף שאר בהמה), ופריך ולילף מיניה (בגזירה שוה מה גדי האמור כאן עזים אף גדי האמור בבשר וחלב עזים הוא), ומשני, כתיב קרא אחרינא, ואת עורות גדיי העזים, כאן גדי העזים הא כל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע, ולילף מיניה, הוה להו שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדן עיי"ש.

וכתב בספר בשרתי צדק (דף כ"ה:) דלפי"ז להמ"ד דס"ל שני כתובים הבכ"א מלמדן לא היה באיסור בשר בחלב רק גדי ולא פרה ורחל, ולא היו יכולין לדחות המלאכים מהתורה מחמת שאכלו בשר בחלב, שהרי הם אכלו בקר בחלב, ולפי שיטה זו אין האיסור חל כ"א בגדי בחלב, וכ"כ בספר תפארת צבי פ' ואתחנן (דף כ"ז:).

ואיתא במסכת יומא (שם), אמר רבא לכולהו אית להו פירכא בר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו', וכלהו אשכתן ודאי ספק מנ"ל, ודשמואל ודאי לית ליה פירכא (אשר יעשה האדם המצות שיחיה בהם

ואינו חייב בכיבוי אלא על מנת להבעיר א"כ גם כיבוי אינו אלא לאו וא"כ באצל"ג ליכא איסור תורה כלל ואמאי אינו מתיר בגחלת של עץ ומקשה הגמ' שפיר.

משא"כ למאן דס"ל הבערה לחלק יצאת שפיר י"ל כמש"כ הפנ"י כיון דנאסרו מקודם אפילו באצל"ג לא יצאו מכלל איסורין ורק מחיוב מיתה פטריה רחמנא, ולפי"ז סברת הפנ"י הוא רק למאן ס"ל הבערה לחלק יצאת, משא"כ למ"ד דללאו יצאת או אמרינן דגבי מלאכה שאין צריך לגופו ליכא איסור כלל עכ"ד.

ואיתא במסכת שבת (דף ע.) מנין לחילוק מלאכות וכו', והקשה רש"י (ד"ה ועל כולן) דאמאי לא נילף מבחריש ובקציר תשבות דחייב על חרישה וקצירה לעצמן, וכתב, אי נמי, דמהתם לא גמרינן כיון דחרישה וקצירה הו"ל שני כתובים הבכ"א ואין מלמדין דהוי סגי למיכתב חד עיי"ש, ובהגהות מראה כהן במסכת ביצה (דף ב.) הביא מש"כ האחרונים דהא דפליגי תנאי אי הבערה ללאו יצאת או לחלק יצאת, תליא אי שני כתובים הבכ"א מלמדין או אין מלמדין, דר' נתן ס"ל שני כתובים הבכ"א אין מלמדין, ולכן אין ללמוד לחלק מבחריש ובקציר ואיצטריך הבערה לחלק, משא"כ ר' יוסי ס"ל דשני כתובים הבכ"א מלמדין, וגמרינן לחלק מבחריש ובקציר, ובהכרח דהבערה ללאו יצאת עיי"ש, וכ"כ בשמן רוקח עמ"ס פסחים (דף כ"ז) עיי"ש.

ומעתה יבואר שאלת המדרש, דחזינן דמשה העיד בהם שמים וארץ, ולכאורה הא הו"ל התראת ספק דיוכלו לטעון דקבלת התורה היתה באונס, וע"כ דלא הוי אונס דתליוהו וזבין זביניה זבינא, ולכאורה ממה דניתנה התורה ע"י משרע"ה ולא על ידי מלאכי רום מוכח דנתינת התורה היתה ענין קידושין ובקידושין הא קי"ל דתליוהו ויהיב ל"ה קידושין, דז"א די"ל דלכן ניתנה התורה על ידי משה כדי שלא יהיה להמלאכים טענת בר מיצרא, דאי"ל דבל"א לא יקבלו המלאכים את התורה כיון שאכלו בשר בחלב, דז"א דהלא איסור בב"ח אינו אלא בגדי וחלב והם אכלו בקר, ומינה דס"ל דשני כתובים הבכ"א מלמדין, והבערה ללאו יצאת, ולפי"ז גבי מלאכה שאצל"ג ליכא איסור כלל, ושפיר ידעינן להתיר אף ספק פקוח נפש, ולכן הביא הך דינא כאן ודו"ק.

להערות: hoilmoshe@gmail.com

אך יש להעיר, דהנה הפנ"י במסכת שבת (דף מ"ו:) כתב, דאע"ג דס"ל לר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, מ"מ מודה דאסור מה"ת ורק ממלקות פטור, והטעם הוא דכיון דשבת במרה נצטוו ושם לא הוה ידעינן חילוק בין מלאכה הצריכה לגופה או שא"צ לגופה, א"כ אין סברא לומר דאח"כ שנצטוו במלאכת המשכן ומינה גמרינן דבעינן מלאכה הצריכה לגופה דומיא דמשכן, נפיק מכלל איסור לגמרי כשעושה מלאכה שא"צ לגופה, ודי לנו לומר שהתורה הוציאתו מחיוב מיתה וחיוב חטאת, אבל האיסור תורה נשאר עיי"ש, ולפי"ז אין לומר דלכן נדחה שבת בפקוח נפש, משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דהלא גם מלאכה שאינה צריכה לגופה איכא איסורא דאורייתא עכ"ד.

אמנם הפנ"י (שם) מדחה סברתו הנ"ל, מהא דאיתא במסכת שבת (דף מ"ב,) למימרא דשמואל סבר לה כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר, והא אמר שמואל מכביין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים, אבל לא גחלת של עץ, ואי ס"ד דסבר כר"ש, אפילו של עץ נמי (דהא לר"ש מלאכה שאצל"ג פטור עליה וכל כיבוי אינו צריך לגופו חוץ מעושי פחמין או מהכבי פחילה) ע"כ קו' הגמרא, א"כ משמע להדיא דלר"ש דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה ע"כ מדאורייתא מותר לגמרי וליכא אלא איסורא דרבנן, דאי ס"ד דלאו אית ביה לא הוה מקשה הש"ס מידי, דנהי דבמסכת סנהדרין (דף פ"ד,) מחלק הש"ס בהכ"ג גופא בין שגגת לאו לשגגת כרת, מ"מ במזיד ובמתכוין לא שייך לחלק בין איסור לאו לאיסור כרת, ומתוך כך חזר מדבריו וס"ל דאע"ג דקודם לכן היה חיוב ג"כ על מלאכה שא"צ לגופה, מ"מ אח"כ כשנסמכה למלאכת המשכן הותרה לגמרי עיי"ש.

אך בספר חמדת ישראל קונטרס דרך חיים (סי' ו' אות א') כתב לקיים דברי הפנ"י, דמבואר במסכת שבת (דף ע.) דשמואל ס"ל כר' יוסי דהבערה ללאו יצאת עיי"ש, וא"כ פשיטא דבהבערה בא"צ לגופה ליכא גם איסורא, כיון דגם בצריך לגופה ליכא אלא לאו, ומדאסמכה קרא דאיסור הבערה למלאכת המשכן א"כ ע"כ דבאין צריך לגופה ליכא איסורא כלל, ועוד כיון דס"ל הבערה ללאו יצאת א"כ אינו בכלל לא תעשה כל מלאכה ולא נאסרה מקודם כלל, וא"כ שפיר אמרינן דלא אסרה תורה הבערה אלא דומיא דמלאכת המשכן אם הוא מלאכת מחשבת.

ומעתה כך הוא קושית הגמ', דע"כ דשמואל לית ליה כרבי שמעון, דאי ס"ל כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור